

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

الگوی چند-عاملی اندازه‌گیری بهره‌وری سازمان‌های خدماتی

چکیده

طرح/روش شناسی/رویکرد - با بهره‌گیری از رویکرد

مطالعه موردی، یک سازمان خدماتی مورد بررسی قرار می‌گیرد که خدمات مهندسی متعددی را به صنایع گوناگون ارایه می‌کند. این الگو به جای فعالیت‌های مربوط به هر یک از قسمت‌های سازمان، بر

هدف - بحث و بررسی مفهوم بهره‌وری در بخش خدماتی و ارایه یک الگوی چند-عاملی، برای سنجش بهره‌وری سازمان‌های خدماتی.

اهداف و نتایج کلی آن تمرکز دارد.

یافته‌ها: - در این مطالعه موردی، نشان داده شد که چگونه عوامل مختلفی همچون عوامل ایستا، پویا، و توسعه‌ای می‌تواند برای محاسبه بهره‌وری کل یک سازمان مورد استفاده قرار گیرد.

حدودیت‌ها/استلزمات پژوهش - علی‌رغم این که، ادعا شده است الگوی جامع ارایه شده در این پژوهش، می‌تواند برای اندازه‌گیری بهره‌وری در تمامی سازمان‌های خدماتی مورد استفاده قرار گیرد، اما در مطالعه موردی انجام شده، فقط یک سازمان در بخش صنعتی مورد بررسی قرار گرفت. البته ذکر این نکته ضروری است که اندازه‌گیری ماهیت و مقدار خطای بوجود آمده به وسیله معیارهای سنجش انتخاب شده، و همچنین وزنی که به هر یک از آنها داده می‌شود نیز، همیشه امکان پذیر نیست.

کاربردهای علمی - این الگو (برخلاف هدف گذاری عینی) می‌تواند فاصله میان کارهایی که واقعاً انجام گرفته با کارهایی که امکان انجام آنها وجود دارد تعیین کند، و همچنین ظرفیت‌های موجود برای بهبود را نشان دهد.

ابتکار/ارزش - اهمیت الگوی ارایه شده به دلیل کوشش آن برای اندازه‌گیری عامل‌های غیرقابل اندازه‌گیری است. **کلید واژه‌ها:** فرخ بهره‌وری، تجزیه و تحلیل سازمانی، اندازه‌گیری ظرفیت/تعداد/میزان، بهبود محصول، صنایع خدماتی.

نوع مقاله - مطالعه موره‌ی.

مقدمه

از آنجایی که مفهوم بهره‌وری عمیقاً ریشه در تولید انبوه دارد، مدت مديدة است که این موضوع در مدیریت خدمات، به فراموشی سپرده شده است (آدم و گراونس، ۱۹۹۶؛ آدم و دیگران، ۱۹۹۵). به هر حال در ادبیات [مربوطه] اهمیت مدیریت بهره‌وری در صنایع خدماتی بسیار مورد تاکید قرار گرفته است (ویلسون، ۱۹۸۸؛ گامسون، ۱۹۹۳؛ ون بیما و گرینوال، ۱۹۹۷). یکی از مهمترین تفاوت‌های بهره‌وری در بخش‌های خدماتی و صنعتی، آن است که در بخش‌های خدماتی [به دلیل ویژگی‌های خاص خدمات، باید رویکردی کلی تر، همچون جهت‌گیری مشتری محور، نسبت به

بهره‌وری، اتخاذ نمود (بلویس، ۱۹۸۵؛ گرونووس، ۱۹۹۰). از سوی دیگر پژوهش‌های بسیاری صریحاً استدلال کرده‌اند که در بخش‌های خدماتی نمی‌توان کیفیت و بهره‌وری را از یکدیگر جدا ساخت (جارینی، ۱۹۹۱). در نتیجه نیاز روزافزون به یک تجزیه و تحلیل کامل از مفهوم بهره‌وری در بخش خدماتی مشهود است (ورین و دیگران، ۱۹۹۸).

گامسون (۱۹۹۲) پیشنهاد می‌کند پیش از هر اقدامی برای اندازه‌گیری بهره‌وری بخش خدماتی، اول باید تعیین کرد که با اندازه‌گیری آن چه چیزی به دست خواهد آمد. گوپا (۱۹۹۵) معتقد است بخش‌های خدماتی دارای ویژگی‌های ذاتی هستند که اندازه‌گیری بهره‌وری در آنها را بیشتر پیچیده‌تر می‌سازد.

برخی از این ویژگی‌ها عبارتند از:

- ناملموس بودن خدمات مانع از جمع آوری و محاسبه تعداد محصولات تمام شده می‌شود.

- بهره‌وری، اندازه‌گیری توانمندی [سازمان برای] برآوردن

بسیاری از سازمان‌های خدماتی هنوز از مواردی مانند تعداد مشتریانی [که از سازمان]

خدمات دریافت کرده‌اند، به عنوان برونداده، و زمان صرف شده برای ارایه خدمات به مشتریان، به عنوان برونداده استفاده می‌کنند

- حتی اگر از شیوه‌های سنتی برای اندازه‌گیری بهره‌وری بخش خدماتی استفاده شود، این سوال به قوت خود باقی است که: چه چیزهایی به ترتیب باید به عنوان درونداد و برونداد اندازه‌گیری شوند.

بسیاری از سازمان‌های خدماتی هنوز از مواردی مانند تعداد مشتریانی [که از سازمان] خدمات دریافت کرده‌اند، به عنوان

قسمت عامل‌های اکلیدی و عوامل نهایی خرد^۲ کلیدی مرتبط با آنها، تقسیم می‌شود. در این الگو به منظور بهره‌گیری از تاثیر هم افزایی حاصل از تلاش‌های چند بخش برای افزایش بهره‌وری، به جای فعالیت‌های هر یک از قسمت‌ها به طور مجزا، توجه کارکنان، به اهداف سازمان و تابعیج کلی آن جلب می‌شود و اجزای بهره‌وری بر اساس نتایج حاصل از عوامل توسعه و نه فقط بر اساس فعالیت‌های فیزیکی تعیین می‌شوند. به منظور استنتاج یک الگو برای [سنجدش] بهره‌وری، از رویکرد بالا به پایین و همچنین وجود خارجی دادن به دروندادها و بروندادها و تجزیه و تحلیل تعامل روش، استفاده شده است. این امر از طریق [انجام] مطالعه موردنی در یک سازمان خدمات مهندسی بیشتر تشریح شده است.

اندازه گیری بهره‌وری و یک سازمان خدماتی

پیش از پرداختن به اندازه گیری بهره‌وری در سازمان‌های خدماتی دانستن این نکته مهم است که سازمان‌های خدماتی ویژگی‌های خاص خود را دارند. این خصوصیات منحصر به فرد، مهم است، چرا که باید با توجه به آنها دریابیم که اصولاً اندازه گیری بهره‌وری امکان‌پذیر است یا نه؛ چه چیزهایی باید اندازه گیری شود؛ از چه روش‌هایی باید برای اندازه گیری استفاده نمود؛ و یا اصلاً اندازه گیری بهره‌وری می‌تواند کمک با ارزشی به ما بکند یا نه (آدام و گرانونس، ۱۹۹۶). سازمان‌های خدماتی بزرگترین و در حال رشدترین بخش اقتصادی در جهان هستند. آنها گسترده وسیعی از فعالیت‌های چون خدمات مالی، حمل و نقل، بهداشت و درمان، خرده فروشی آموزش و پرورش، پژوهش و توسعه، گردشگری و جهانگردی و خدمات مشاوره‌ای را در بر می‌گیرند.

از دیدگاه نظریه اندازه گیری، معیارهای سنجش [بهره‌وری] باید حتماً ویژگی‌های خاصی داشته باشند؛ و ارزیابی فعالیت‌های خدماتی بر اساس سنجش کمیت و کیفیت خدمات، هردو همچنین جنبه اقتصادی آنها صورت گیرد. البته قابلیت اعتبار اندازه گیری [بهره‌وری در بخش خدماتی]، با مشکلات زیر روبرو است:

- چگونه می‌توان کمیت دروندادها و بروندادها را اندازه گیری کرد؟
- چگونه می‌توان کیفیت دروندادها و بروندادها را

برونداد، و زمان صرف شده برای ارایه خدمات به مشتریان، به عنوان درونداد استفاده می‌کنند. به دلیل ماهیت غیر ملموس فعالیت‌های خدماتی، اندازه گیری یک - بعدی [برای سنجش بهره‌وری آنها] مناسب نیست. همچنین به دلیل ماهیت غیر ملموس خدمات، که پیچیدگی اندازه گیری آنها را صد چندان می‌کند، نیاز به یک تجزیه و تحلیل چندبعدی به خوبی محسوس است. در هر صورت به اندازه سازمان‌های صنعتی، پژوهش‌های زیادی پیرامون اندازه گیری بهره‌وری سازمان‌های خدماتی انجام نشده است. بنابراین، فهم معنا دار اندازه گیری بهره‌وری در بخش خدماتی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به صورت متناول، بهره‌وری می‌تواند از تقسیم برونداد اندازه گیری شده در قالب واحدهای فیزیکی، مثل تعداد [محصولات و خدمات] وغیره، بر تعداد کارگر یا دیگر واحدهای درونداد محاسبه شود. اگر چه، دستیابی به واحدهای مشابه برای بروندادها به شکل فیزیکی، مشکل است (اسکات سینک، ۱۹۸۵).

هرسی و بلانچارد (۱۹۸۰) به مشکلاتی که بر اثر توجه پیش از اندازه به افزایش بهره‌وری از طریق افزایش برونداد، بوجود می‌آیند اشاره کردند. آنها اثربخشی سازمان، مثلاً اثربخشی هر یک از تصمیم‌گیری‌های سازمان نسبت به اهداف بلندمدت و کوتاه‌مدت، یا

اندازه گیری بهره‌وری در قالب ارزش - افزوده، یعنی ارزش افزوده تقسیم بر هزینه تبدیل [دروندادها به بروندادها] را معیار سنجش بهتری برای بهره‌وری می‌دانند. مفهوم ارزش افزوده فهرستی را فراهم می‌کند، که به کمک آن می‌توان به پایش اثربخشی تلاش‌های کارکنان برای دستیابی به موقعیت بهتر در بازار پرداخت (ورات و دیگران، ۱۹۹۸).

هدف این مقاله بحث و بررسی درباره مفهوم بهره‌وری در بخش خدماتی و ارائه یک الگوی عاملی برای اندازه گیری بهره‌وری سازمان‌های خدماتی است. مفهوم بهره‌وری خدمات به

**از دیدگاه نظریه اندازه گیری،
معیارهای سنجش [بهره‌وری]
باید حتماً ویژگی‌های خاص
داشته باشند؛ و ارزیابی
فعالیت‌های خدماتی بر اساس
سنجش کمیت و کیفیت خدمات،
هر دو و همچنین جنبه اقتصادی
آنها صورت گیره**

اندازه گیری کرد؟

● چگونه می توان رابطه درونی اقلام گوناگون درونداد و برونداد را پیدا کرد؟

می تواند جذب منابع به منظور ایجاد ظرفیت کافی برای پاسخ به تقاضاهای [مشتریان] برای خدمات باشد. بنابراین مشتری تمایل

دارد به کیفیت خدمات به جای کمیت آن ها اولویت دهد. به هر حال،

انواع فعالیت های واقعی به وسیله تعداد و تنوع تقاضاها طی زمان

تعیین می شود (مک لولگین،

۱۹۹۶). در نتیجه، میزان

بهره وری فعالیت های

خدماتی، که به صورت یک

نسبت کمی ارایه می گردد،

ممکن است از یک دوره زمانی

به دوره زمانی دیگر بسیار

متفاوت باشد. بنابراین، به

دلیل تنوع میزان کل تقاضاها

طی زمان، ارایه دهنده ها

خدمات باید دو مشکل اساسی

مریبوط به جنبه کمیت خدمات

یعنی: اندازه ظرفیت، و

زمینبندی ظرفیت را حل کنند

(مک لولگین، ۱۹۹۱). این امر

به دلیل ماهیت غیر عینی

کیفیت دروندادها و بروندادها،

پیچیده تر می شود و نشان

می دهد اندازه گیری بهره وری

خدمات به گونه ای که از قابلیت اعتبار بالایی برخوردار باشد، چالش

شاختی مناسبی را برای چگونگی دستیابی به این اهداف مهیا

می کند. سنجش بهره وری وسیله ناظری خوبی برای مدیریت است،

پاراشورمن و دیگران (۱۹۹۸) این مشکل را از طریق ارایه الگوی

[محاسبه] اختلاف حل کردند. در این الگو، خدماتی که مشتری

دریافت می کند با انتظارات او مقایسه می شود. جاروینن و دیگران

(۱۹۹۶) نیز بهره وری خدمات را به صورت توانایی سازمان برای

استفاده از دروندادهایش، به منظور فراهم کردن خدمات، با کیفیتی

منطبق با انتظارات مشتریان تعریف کردند.

جنبه های کمی و کیفی ارایه خدمات نمی تواند به صورت

جداگانه در نظر گرفته شود. و به دلیل راهبردی ارایه دهنده ها خدمات

مک لولگین و کافی (۱۹۹۰) مشاهده کردند که پیچیدگی های

دروندادها و بروندادها

محدودیت های جدی برای

اندازه گیری بهره وری در

سازمان های خدماتی ایجاد می

کنند. شاید مهمترین دلیل این

که بیشتر سازمان های خدماتی،

بهره وری خود را مثل سازمان

های تولیدی اندازه گیری نمی

کنند، همین پیچیدگی ها باشد

و در نتیجه [سازمان های

خدماتی] قادر توانایی لازم

برای ارزیابی صحیح عملکردهای خود و

بهبود آنها هستند. به علاوه، در

موقعی هم، که آنها بهره وری

خود را اندازه گیری کرده اند، از

شخص های صنعتی (مثل،

نسبت تعداد فروش به هرینها)

استفاده نموده اند. هدف اصلی

اندازه گیری بهره وری، بهبود آن است، و اندازه گیری صحیح، ابزار

شاختی مناسبی را برای چگونگی دستیابی به این اهداف مهیا

می کند. سنجش بهره وری وسیله ناظری خوبی برای مدیریت است،

واو را قادر می سازد ویژگی های خدماتی را برای افزایش بهره وری

حیاتی هستند، شناسایی کند. ارزش شیوه های اندازه گیری بهره وری

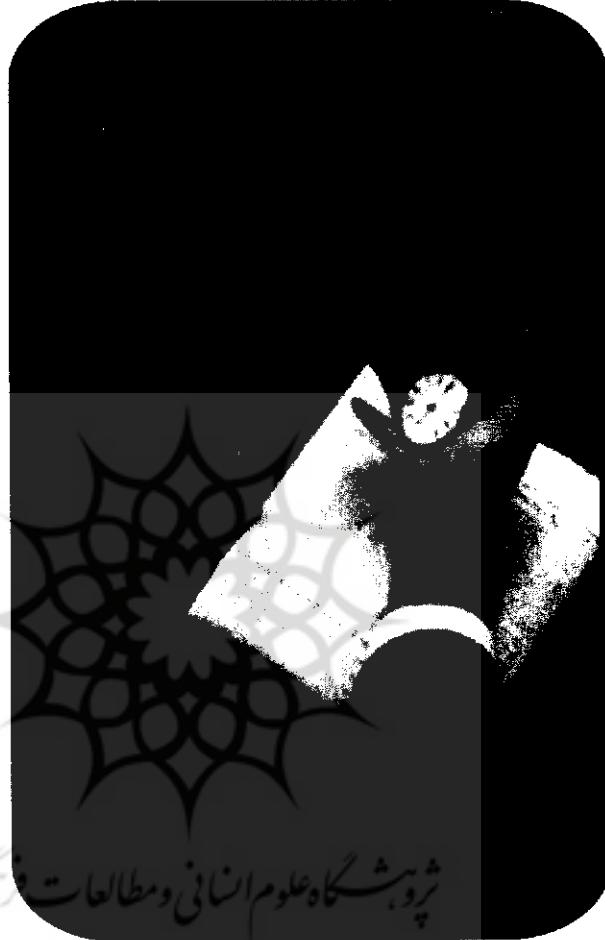
در تاثیر آنها بر توانایی مدیریت و پایش، به منظور استفاده کارآمدتر

از منابع است (بالانتین و دیگران، ۱۹۹۸؛ الگو، ۱۹۹۷).

به علاوه، اغلب به دلیل ماهیت غیر قابل ذخیره بودن خدمات،

یافتن رابطه میان دروندادها و بروندادها در بخشش خدماتی مشکل

است (بلویز، ۱۹۹۵). تصمیم راهبردی ارایه دهنده ها خدمات

یک سازمان خدماتی، بیشتر می کوشد با افزایش بهرهوری، اهداف تعیین شده برای سازمان را تحقق بخشد، و مهترین هدف، سوهه دهی است

● در سنجش بهرهوری خدمات، جنبه‌های کمی و کیفی، هر دو باید لحاظ شوند.

● عملیاتی ساختن [اندازه گیری جنبه‌های کمی و کیفی بهرهوری خدمات] باید از طریق یک واحد قابل اندازه گیری، انجام تاثیر مشترک آنها بر بهرهوری شود.

● امکان تاثیرات تجمعی در اندازه گیری باید در نظر گرفته شود.

در عمل، ایجاد [ایزاری] برای سنجش بهرهوری خدمات که تمامی شرایط بالا را داشته باشد، چالش بسیار سختی است. اما مفهوم سازی بهرهوری خدمات را مخدوش نمی‌سازد، چرا که به نظر می‌رسد در فعالیت‌هایی که برای عملیاتی ساختن [اندازه گیری] انجام می‌شود، فرصت‌هایی برای تشخیص خطاهای احتمالی وجود دارد.

دیدگاه سازمان‌های ارایه دهنده خدمات نسبت به بهرهوری باید وسیعتر از سازمان‌های [صرف] سازمان - محور باشد، تا آنچه که این دیدگاه باید به دیدگاه مشتری محوری تغییر یابد. این رویکرد جامع می‌تواند به از میان برداشتن تعارضات میان بهبود کیفیت و افزایش بهرهوری خدمات، کمک شایانی نماید. پاراشورمن (۲۰۰۲) یک چارچوب مفهومی، برای درک روابط درونی میان کیفیت خدمات و اجزای گوناگون دیدگاه مشتری - محوری پیشنهاد می‌کند.

نیاز به سنجش بهرهوری خدمات به گونه‌ای متفاوت از بهرهوری در بخش‌های تولیدی موجب شد، تا توجه بسیاری از پژوهشگران به این موضوع جلب شود. برخی از این پژوهشگران به دنبال تشریع محدودیت‌های مفهومی مراحل اندازه گیری بهرهوری سازمان‌های خدماتی بوده‌اند (هجرن، ۱۹۹۰؛ استانبکو نوبل، ۱۹۹۰؛ ملاندر، ۱۹۹۲؛ گامسون، ۱۹۹۴؛ گردن، ۱۹۹۶). برخی دیگر به مشکلات روشی اندازه گیری بهرهوری در سازمان‌های خاصی پرداخته‌اند و محدودیت‌های اندازه گیری در بخش تولیدی را بر اساس نمونه‌های تولیدات در صنایع نشان دادند (بیجورک و دیگران، ۱۹۹۲؛ هیجالمارسون و ویدرپس، ۱۹۹۲).

نقشه ضعف‌های فراوان شیوه‌های متداول سنجش بهرهوری و کارایی در بخش خدمات، صاحب نظران بسیاری را برآن داشت که به حل این مشکل بپردازند (بلویز، ۱۹۸۵؛ گرونووز، ۱۹۹۰؛

دارد، ممکن است مجزا ساختن تاثیر یک فرایند خدماتی بر تعداد خدمات ارایه شده، از تاثیر همان فرایند بر کیفیت خدمات ارایه شده، غیر ممکن باشد. بنابراین، هر دو جنبه کمیت و کیفیت باید توأمان در نظر گرفته شوند، تا بتوان

تاثیر مشترک آنها بر بهرهوری شود.

کل یک سازمان خدماتی را نشان داد. در پرتو

دیدگاه‌های ذکر شده در ادبیات [مربوط به سنجش

بهرهوری] خدمات، به نظر

می‌رسد این روش فقط

عوامل کلیدی موفقیت یک سازمان خدماتی را در بر می‌گیرد

(گرونووز، ۱۹۹۰؛ گامسون، ۱۹۹۰؛ مک‌لولگین و کافی، ۱۹۹۰). این

امر موجب می‌شود بهرهوری سازمان‌های خدماتی فقط در یک سطح

کلی (مثلاً سازمان یا واحد) اندازه گیری شود، اما مسئله اندازه گیری

بهرهوری در سطح خرد (مثلاً هر یک از خدمات یا فرایندها) همچنان بدون پاسخ باقی می‌ماند (مک‌لولگین و کافی، ۱۹۹۰).

در نتیجه رویکرد انتخاب شده [در این پژوهش] نسبت به

بهرهوری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، یک سازمان خدماتی،

بیشتر می‌کوشد با افزایش بهرهوری، اهداف تعیین شده برای سازمان

را تحقق بخشد، و مهمترین هدف، سوددهی است. استور باکا

(۱۹۹۴) بر اهمیت در نظر گرفتن بهرهوری و سوددهی، به طور همزمان

تأکید می‌کند. اولین قدم [در این راه] حرکت به سمت اندازه گیری

ارزش اقلام درونداد از طریق قیمت هر واحد است

(گامسون، ۱۹۹۳). گام دوم تعیین اختلاف ارزش برondاد و رونداد،

به منظور دستیابی به یک مقدار کمتر / بیشتر است که بعداً می‌توان

آن را به سرمایه‌گذاری مالی انجام شده در سازمان برای محاسبه مقدار

سود / زیان آن تبدیل کرد. اگرچه مشکلات بی شماری در زمینه

اندازه گیری بایستی از پیش رو برداشته شود، اما هم جهت ساختن

مفهوم بهرهوری خدمات با سوددهی کلی سازمان امکان پذیر است.

ورین و دیگران (۱۹۹۸) شرایط ضروری زیر را برای دستیابی به

یک معیار سنجش جامع برای بهرهوری سازمان‌های خدماتی پیشنهاد

می‌کنند:

گامسن، ۱۹۹۳؛ مک لولگین و کافی، ۱۹۹۰). آدم و دیگران (۱۹۹۵) شش شرط ضروری و کلی زیر را برای راهنمایی چگونگی تبدیل مفهوم بهره‌وری خدمات به یک روش را پیشنهاد کردند:

- برونداد خدمات باید به صورت ارزش برای مشتری و از دیدگاه اودرنظر گرفته شود.

به منظور در نظر گرفتن پیچیدگی و تنوع فعالیت‌های خدماتی، باید شیوه‌های اندازه‌گیری‌های مختص همان موقعیت ایجاد شود

برای افزایش بهره‌وری، به جای فعالیت‌های هر یک از قسمتها به طور مجزا، توجه کارکنان را به اهداف سازمان و نتایج کلی آن جلب می‌کند. اجزای بهره‌وری بر اساس نتایج بدست آمده در قالب ارزش مالی و زمان، توسعه دانش و غیره و نه فقط بر اساس فعالیت‌های فیزیکی تعیین شده‌اند. به منظور استنتاج یک الگوی بهره‌وری از رویکرد بالا به پایین و از طریق وجود خارجی دادن به دروندادها و بروندادها و تجزیه و تحلیل تعامل [های] مجموعه، استفاده شده است. سپس این موضوع از طریق انجام یک مطالعه موردی در سازمان خدمات مهندسی بیشتر تشریح شده است.

الگوی اندازه‌گیری چند-عاملی

بهره‌وری

شاخص بهره‌وری کل (TPI) بر اساس تمامی شاخص‌های کلی کلیدی چند-عاملی بهره‌وری^۳ (KTPS) و شاخص‌های جزیی کلیدی^۴ (SKTPS) تدوین می‌شود. شاخص‌های کلی کلیدی چند-عاملی بهره‌وری به عنوان برونداد سازمان عمل می‌کنند. بعدها این شاخص‌ها به شاخص‌های ایستا و شاخص‌های پویا تقسیم می‌شود.

شاخص‌های ایستا، معیارهای اندازه‌گیری هستند، که چگونگی عملکرد سازمان در زمینه استفاده از منابع را در بر می‌گیرند. شاخص‌های پویا، معیارهای سنجشی هستند که تاثیر مستقیمی بر ارزش فعالیت‌های سازمان دارند. شاخص بهره‌وری KTPS مجموع شاخص‌های جزیی بهره‌وری از طریق تجزیه و تحلیل سازمان و تعیین

گامسن، ۱۹۹۳؛ مک لولگین و کافی، ۱۹۹۰). آدم و دیگران (۱۹۹۵) شش شرط ضروری و کلی زیر را برای راهنمایی چگونگی تبدیل مفهوم بهره‌وری خدمات به یک روش را پیشنهاد کردند:

- برونداد خدمات باید به صورت ارزش برای مشتری و از دیدگاه اودرنظر گرفته شود.

۲. برونداد خدمات باید از طریق میزان کیفیت آنها تعریف گردد.

۳. مشتری باید قسمتی از مفهوم بهره‌وری باشد.

۴. سنجش بهره‌وری باید بیشتر، مشتری محوری باشد.

۵. باید به جای اندازه‌گیری ایستای برونداد/ درونداد، از شاخص‌های پویای بهره‌وری استفاده شود.

۶. به منظور در نظر گرفتن پیچیدگی و تنوع فعالیت‌های خدماتی، باید شیوه‌های اندازه‌گیری‌های مختص همان موقعیت ایجاد شود.

علاوه بر مشکلات مفهومی، مشکلات روشی نیز برای اندازه‌گیری وجود دارد. خدمات از سازه‌ها و اجزای غیر ملموس و غیره و نه فقط بر اساس فعالیت‌های فیزیکی تعیین شده‌اند. به منظور انتزاعی تشکیل شده اند که نمی‌توانند به طور مستقیم اندازه‌گیری شوند. در ادامه، دلایل نظری انتخاب مواردی مشخص به عنوان درونداد و برونداد خدمات تخصصی ارایه می‌شوند. همچنین قابلیت عملیاتی کردن این مفاهیم نظری مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد و ابزارهایی برای سنجش هر یک از آنها پیشنهاد می‌شود، به هر حال ممکن است مشکلات عملی اندازه‌گیری، به خصوص در مواقعی که وظیفه [هر یک از قسمت‌های سازمان] به عنوان واحد تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار می‌گیرد، افزایش یابد، چرا که اغلب، شناسایی و اندازه‌گیری معنادار منابع (درونداد) مورد استفاده برای انجام هر یک از وظایف خاص سازمانی، اگر غیر ممکن نباشد، بسیار دشوار است. از همین رو در این پژوهش "سازمان" به عنوان واحد تجزیه و تحلیل استفاده شده است (ناجم، ۱۹۹۹).

بر اساس آنچه گفته شد، به نظر می‌رسد پیشنهاد یک ابزار سنجش بهره‌وری در سازمان‌های خدماتی، فراتر از یک موضوع روش دار اندازه‌گیری باشد. زیرا عوامل تعیین کننده بهره‌وری در این سازمان‌ها به طور ناقص شناخته شده‌اند. شناسایی و انتخاب شاخص‌های جزیی بهره‌وری از طریق تجزیه و تحلیل سازمان و تعیین

است. مقدار بهره‌وری ممکن است این دو مقدار را
نماید. برای بهره‌وری همچنین دلیل اختصاص داده شده به عوامل
بهره‌وری، مستقیم دارد.

شاخص‌های جزئی کلیدی، اساساً عوامل توسعه‌ای مستند که
دانش و پیک پایگاه شاخص‌های کلی کلیدی

اطلاعاتی نوع را بهاری استفاده داخل سازمان و به
متظور بهبود کارایی و

بهره‌وری آن ایجاد می‌کنند و در صورت لزوم می‌توانند
مورد استفاده دیگر سازمان‌ها

نیز قرار گیرند. شاخص بهاری عوامل توسعه‌ای
با هدف دانش و

داخل سازمان و به متظور بهبود
کارایی و بهره‌وری آن ایجاد می‌کنند

پایگاه اطلاعاتی قوی داخل سازمان، و همچنین به متظور بهبود
سازمان و وزن دهنی بکار رفته برای این عوامل، محاسبه می‌شوند.

مقدار بهره‌وری کل (TPI) برای سازمان‌های خدمتی می‌تواند به
این صورت محاسبه شود:

$$TPI = PI_{KTP} + PI_{SKT}$$

$PI_{KTP} = \text{مقدار بهره‌وری شاخص‌های کلیدی کلی (شاخص‌های توسعه‌ای)}$

$PI_{SKT} = \text{مقدار بهره‌وری شاخص‌های کلیدی جزئی (شاخص‌های توسعه)}$

$$PI_{KTP} = PI_{SI} + PI_{DI}$$

$PI_{SI} = \text{مقدار بهره‌وری شاخص‌های ایستا}$

$PI_{DI} = \text{مقدار بهره‌وری شاخص‌های پویا}$

مقدار بهره‌وری شاخص‌های ایستا

$PISI = \frac{Wi \cdot PSi}{PSTi} \quad i=1$

در صورتی که:

$W_i = \text{وزن اختصاص داده شده به [I] این شاخص ایستایی}$

شاخص‌های کلی کلیدی

$TPI = PI_{KTP} + PI_{SKT} = PI_{SI} + PI_{DI} + PI_{SKT}$

$TPI = \frac{W_i \cdot PSi}{PSTi} + \frac{W_j \cdot PDij}{PDITj} + \frac{W_k \cdot PSKTK}{PSKTk} \quad n \quad 0 \quad K=m+1$

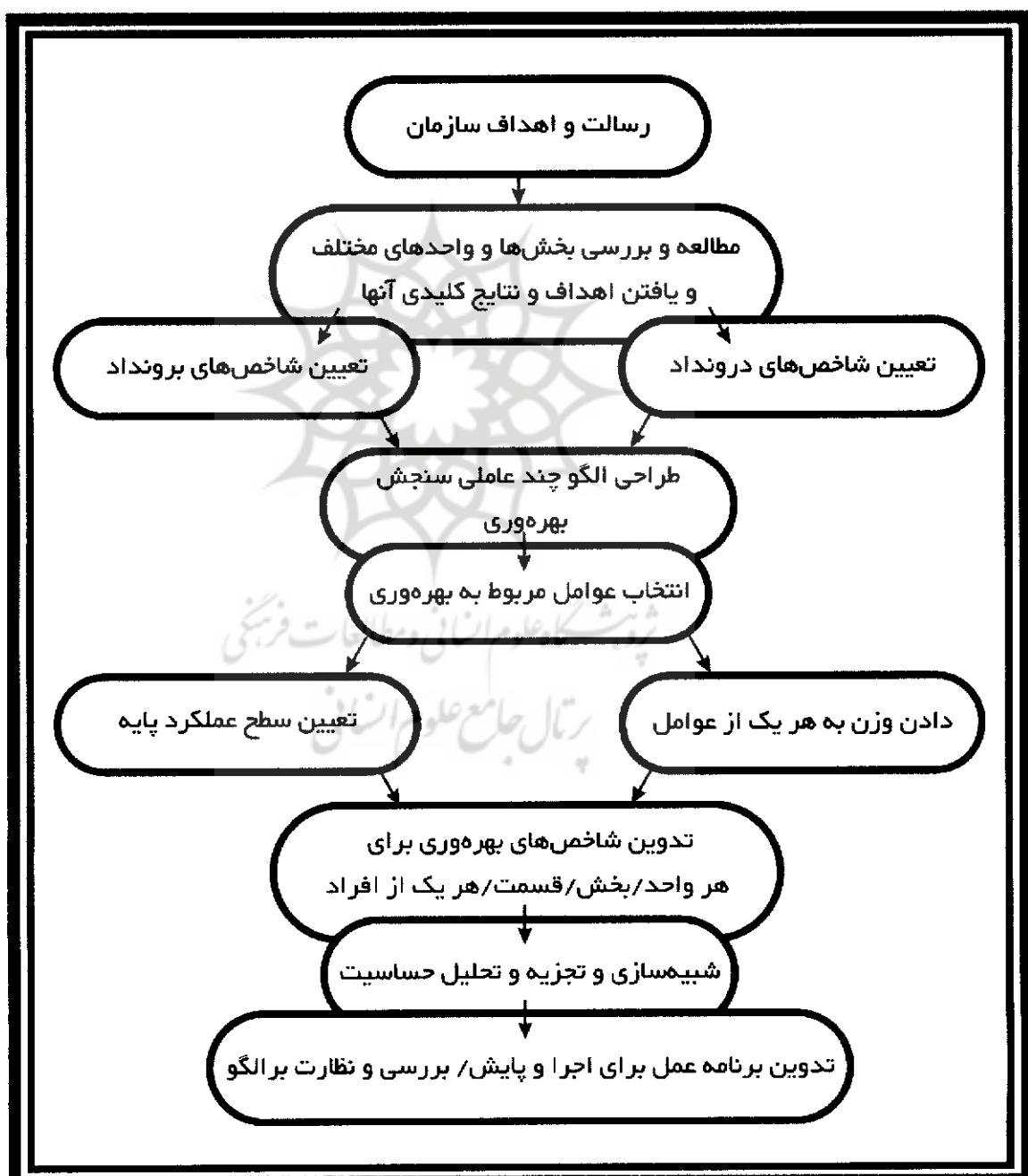
$PSTi = \text{مقدار عامل بهره‌وری برای [I] این شاخص}$

روش شناسی بکار رفته برای

اندازه‌گیری چند - عاملی بهره‌وری

به منظور سنجش چند عاملی بهره‌وری در سازمان‌های خدماتی، از یک روش شناسی مشارکتی استفاده شده است. این روش شناسی با مشارکت نزدیک و فعال تعدادی از مدیران سازمان‌ها، همان‌گونه که در شکل شماره ۱ ملاحظه می‌شود (سامی، ۱۹۹۷)، تدوین شده است و شامل موارد زیر می‌باشد:

- مذاکره با مدیر ارشد سازمان به منظور آگاهی یافتن از اهداف گذشته، حال و آینده و حوزه مورد تاکید سازمان.
- تعامل به کارکنان، به منظور تجزیه و تحلیل فعالیت‌های انجام گرفته در زمینه بهره‌وری و تشريح هدف و اهمیت اندازه‌گیری چند عاملی بهره‌وری.
۲. مطالعه و بررسی بخش‌ها و واحدهای مختلف و یافتن اهداف و نتایج کلیدی آنها:
- تشريح روش شناسی پژوهش برای تمامی روسای

شکل شماره ۱

نمودار روشناسی بکار رفته برای سنجش چند عاملی بهره‌وری در سازمان‌های خدماتی

- تحویل به موقع طرح، با بودجه مقرر و کیفیت عالی عملکرد.
- حمایت از منافع سهامداران از طریق حداکثر ساختن همکاری آنها.
 - تعامل با روسا و دیگر مدیران بخش‌های [مختلف سازمان] برگشت سرمایه.
 - ایجاد ساز و کارهای لازم برای نظارت فرایند به منظور شناسایی و حذف خطاهای ضایعات فرایندهای کاری و فراهم آوردن با کیفیت ترین خدمات اقتصادی.

حوزه‌های نتایج کلیدی

- حوزه‌های نتایج کلیدی (KRAS) را، همانند مدیریت به وسیله هدف (MBO)، می‌توان با استفاده از عملکردهای مشتبه تعیین نمود، و حوزه‌های نتایج کلیدی، حوزه‌هایی هستند که مدیریت می‌خواهد در آنها بهترین عملکرد را داشته باشد.
- مک‌کنکی (۱۹۸۳) پیشنهاد می‌کند که حوزه‌های نتایج کلیدی (KRAS) می‌توانند در یک یا چند مورد از طبقه‌بندی زیر قرار گیرند:
1. کیمیت (سطوح دروندادهای مختلف):
 2. کیفیت، مثلاً رضایت مشتری، کیفیت محصولات و خدمات؛
 3. به جا و به هنگام بودن، مثلاً زمانبندی [پاسخگویی به تقاضاهای مشتری و
5. محاسبه شاخص‌های بهره‌وری و تعیین اعتبار نتایج بدست آمده:
6. تدوین شاخص‌های بهره‌وری برای هر واحد/بخش / قسمت /فرد و ارایه نتایج الگو.
7. بحث و بررسی نتایج حاصل از الگو با مدیران.
8. تدوین برنامه عملیاتی برای اجرا و پایش/بررسی و کنترل الگو.

مطالعه موردهی

- این مطالعه موردهی در یکی از برجسته ترین سازمان‌های خدماتی که خدمات مهندسی به صنایع گوناگون ارایه می‌کند و برای اندازه و همچنین دامنه فعالیت‌های [این سازمان]، انجام شد. دامنه خدمات ارایه شده، شامل طراحی و توسعه، تدوین گزارش امکان پذیری اجرای طرح، انتخاب فناوری، مدیریت طرح، ساخت و ساز و حق العمل کاری است.

وسائل سازمان

- رسالت سازمان آن است که برجسته ترین سازمان، در زمینه طراحی، مهندسی، انتخاب فناوری، مدیریت طرح، ساختمان و حق العمل کاری در دنیا باشد.

اهداف سازمان:

- بدست آوردن تخصص روزافزون در زمینه فرآیندها، طراحی برنامه و مهندسی، ساخت و ساز و خدمات مدیریت طرح.
- برآوردن حداکثر انتظارات مشتریان سازمان به وسیله سلسله مراتب معین انجام می‌شود و مستلزم استقلال کامل و همکاری

نزدیک تمامی کارکنان و تلاش گروهی است.

ماهیت بروندادها. فعالیت‌های سازمان باید با همراهی قسمت‌ها/کارکردهای اجرایی مختلف انجام گیرد تا طرح‌ها با موفقیت کامل به پایان رسد. بنابراین طرح‌هایی که با موفقیت تکمیل می‌شوند، بروندادهای تکمیل کننده ملموس و کلیدی برای سازمان هستند. ماهیت، اندازه و پیچیدگی طرح‌هایی که در زمینه‌های گوناگون انجام می‌شوند، سنجش "برونداد" را در قالب یک واحد فیزیکی یکسان دشوار می‌سازد. به علاوه چرخه زمانی طرح که از ۱۸ تا ۶۰ ماه ممکن است طول بکشد، اندازه‌گیری سالانه برونداد را بسیار مشکل تر می‌کند. اگرچه، تلاش‌هایی در جهت تعریف "یک طرح مشترک" و سپس سنجش همه طرح‌ها در قالب طرح مشابه و محاسبه مجموع بروندادهای سازمان صورت گرفته است.

توسعه بروندادها. به دلیل وابستگی زیاد این سازمان به فناوری، "بروندادهای خلاق" و "توسعه دانش محور" مهمترین شاخص‌های اندازه‌گیری بهره‌وری آن به شمار می‌روند. بنابراین ایجاد دانش در قالب استاندار سازی، پژوهش و توسعه (R&D)، بهبود فرایندها و دیگر موارد، همچنین افزایش فروش و توسعه و کسب و کار باستی در الگوی اندازه‌گیری بهره‌وری دخیل باشند. این بروندادهای توسعه‌ای، توانمندی‌های سازمان محسوب می‌شوند.

ماهیت دروندادها. نیروی انسانی متخصص، مهمترین "درونداد" این سازمان است و کاری که در این سازمان انجام می‌شود، بیش از آنکه نیازمند نیروی جسمانی باشد، به مهارت فکری نیاز دارد. بنابراین، مهمترین شاخص‌های اندازه‌گیری کارایی، آن بروندادهای ابتکاری و پیشرفته هستند که از طریق آنها دروندادها به بروندادها تبدیل می‌شوند. بنابراین کارایی دروندادها در قالب درآمد کارکنان/ساعت کاری آنان، بهره‌وری نیروی انسانی را نسبت به ضریب بکارگیری نیروی انسانی (ساعت ثبت شده کارکنان/ساعت موجود) نشان می‌دهد.

انتخاب شاخص‌های چند عاملی. شاخص‌های کلیدی کلی (KTPs) و شاخص‌های کلیدی جزئی (SKTs)، بر اساس تجزیه و تحلیل حوزه‌های کلیدی نتایج و ویژگی‌های منحصر به فرد سازمان، انتخاب می‌شوند. در حالی که شاخص‌های کلیدی کلی به شاخص‌های کارایی آماری و شاخص‌های تاثیرگذار پویا تقسیم می‌شوند، شاخص‌های

کلیدی جزئی (SKTs) شامل شاخص‌های توسعه همچون دارایی فکری ایجاد شده توسط سازمان را در بر می‌گیرند.

اجزای تشکیل هنده عوامل کلیدی کلی و جزئی

به منظور سنجش دقیق بهره‌وری، اجزای ذیر برای شاخص‌های کلیدی کلی (KTPs) و شاخص‌های کلیدی جزئی (SKTs)، انتخاب شده‌اند:

شاخص‌های کلیدی کلی (KTPs)

۱. شاخص‌های ایستا (SI):

- شاخص ارزش افزوده= ارزش افزوده/هزینه کارکنان.

- شاخص بازگشت سرمایه= کل فروش/هزینه های کسب و کار.

- شاخص تحقق= کل فروش/تحقیق بدھی‌ها.

۲. شاخص‌های پویا (DI):

- شاخص پیشرفت= نفر ساعت بکار گرفته شده (پیشرفت واقعی) / نفر ساعت برنامه ریزی شده (پیشرفت برنامه ریزی شده).

- کارایی طرح= طول مدت برنامه ریزی شده (هدف) / طول مدت واقعی برای انجام طرح.

شاخص‌های کلیدی جزئی (SKTPs) (عوامل توسعه ای)

۳. شاخص توسعه سازمان.

۴. شاخص توسعه فروش.

۵. شاخص پژوهش و توسعه (R&D).

۶. شاخص‌های استاندارسازی.

پویش و اوپوش عوامل

عوامل انتخاب شده، قابلیت آن را دارند که تمامی اجزا و فعالیت‌های مربوط به سازمان را پویش دهند. داده‌ها جمع آوری شدند و برای محاسبه ارزش عددی این عوامل بکار رفتند. به منظور لحاظ نمودن دیدگاه‌ها و نظرات جمع آوری شده از جلسات گوناگون، اصلاحات و تعدیل‌های اندکی در تعریف این عوامل صورت گرفت.

وزن دهی شاخص‌های بهره‌وری

۲. تجزیه و تحلیل سهم هر عامل با استفاده از میزان بهبود هر یک از عوامل.

۳. میزان نیاز و محدوده بهبود سازمان.

۴. ویژگی‌ها و میزان گوناگونی هر یک از عوامل از یک سال به سال دیگر.

۵. تجزیه و تحلیل میزان حساسیت شاخص‌های کلیدی بهره‌وری کل با استفاده از وزن داده شده به هر یک از آنها.

در جدول شماره ۱ وزن داده شده به هر یک از شاخص‌های بهره‌وری درج شده است.

مقاهی بر هدف و ارزیابی عوامل

مقدار هدف برای هر یک از عوامل جزیی بهره‌وری، می‌تواند از طریق ماهیت هنجاری و یا بر اساس عملکرد قبلی سال‌های گذشته در مناسب به هر یک از عوامل محاسبه شاخص بهره‌وری کل (TPI)، از پنج عامل کلیدی زیر استفاده شده است:

۱. میزان انطباق با اهداف سازمان.

شاخص‌های بهره‌وری انتخاب شده نمی‌توانند به طور مستقیم برای مقایسه شاخص‌های بهره‌وری کل (TPI) بکار روند، چرا که

میزان اهمیت هر یک از آنها

با بقیه متفاوت است و این

اهمیت باید از طریق دادن

وزن مناسب به هر یک، نشان

داده شود، سپس همه این

مقادیر با هم جمع می‌شوند.

به منظور اختصاص وزن

مناسب به هر یک از عوامل

محاسبه شاخص بهره‌وری

کل (TPI)، از پنج عامل

شاخص‌های بهره‌وری انتخاب شده نمی‌توانند به طور مستقیم برای مقایسه شاخص‌های بهره‌وری کل (TPI) بکار روند، چرا که اهمیت هر یک از آنها با بقیه متفاوت است

کلیدی زیر استفاده شده است:

۱. میزان انطباق با اهداف سازمان.

ردیف	شناسه	شاخص‌های ایستاده	شاخص‌های پویا	وزن	شاخص بهره‌وری
۱	Plus	۰.۱		12.5 W1	ارزش افزوده/جبران خدمات کارکنان
۰.۳	Plus	۰.۳		12.5 W3	کل فروش/تحقیق بدھی‌ها
۰.۴	Plus	۰.۴		15.0 W4	نفر ساعت واقعی/نفر ساعت برنامه‌ریزی شده
شاخص‌های جزیی کلیدی (شاخص‌های توسعه)					
۰.۶	Plus	۰.۶		7.0 W6	شاخص توسعه کسب و کار
۰.۸	Plus	۰.۸		8.0 W8	شاخص پژوهش و توسعه
شاخص بهره‌وری کل					100
جدول شماره ۱					

بکار رفته است. مقدار هدف برای عملکرد گذشته براساس پنج معیار بهرهوری (SKTPs) به توسعه کسب و کار، توسعه فروش، پژوهش و توسعه و استاندارد سازی بستگی دارد. عمق پژوهش این شاخص‌ها براساس موقفيت‌های بدست آمده و با توجه به وزن تعداد رقم اعشاری بکار رفته برای هر یک از آنها محاسبه می‌شود. تعداد اعشاری که به هر یک از شاخص‌های SKTPs براساس شاخصها و سهم هر یک از آنها اختصاص داده شد، در جدول شماره ۲ نشان داده شده است. میزان موقفيت در گذشته و موقفيت مورد انتظار برای هر یک از این عوامل در سه سال آينده، مورد تجزيه و تحليل قرار گرفت و يك مقیاس تصاعدي چندگانه اعشاری پیشنهاد شد.

زیر انتخاب شده است:

۱. بيشترین مقدار هر يك از عوامل در سه سال گذشته.
۲. مقدار هر يك از عوامل در سال گذشته.
۳. ميانگين مقدار هر يك از عوامل در سه سال گذشته.
۴. ميزان تغيير ميانگين هر عامل در سه سال گذشته.
۵. شاخص بهرهوری كل در سال جاري در مقاييس با مقدار آرمانی شاخص بهرهوری كل (TPI) که از طريق در نظر گرفتن بيشترین مقدار برای هر يك از عوامل، در سال گذشته محاسبه می‌شود.

مفهوم محاسبات

شاخص بهرهوری SKTPs

$$PI_{SI} = \text{مقدار بهرهوری شاخص های ایستا}$$

$$PI_{DI} = \text{مقدار بهرهوری شاخص های پویا}$$

$$PI_{SI} = \sum_{i=1}^n W_i \cdot P_{Si} / P_{STi}$$

$$PI_{SI} = W_1 P_{S1} / P_{ST1} + W_2 P_{S2} / P_{ST2} + W_3 P_{S3} / P_{ST3}$$

$$12.5 * 0.91 + 20 * 1.2 + 12.5 * 0.76 = 44.9$$

براساس معیارهای بالا و داده های موجود، تصمیم بر آن شد که با توجه به تنوع عملکرد و چگونگی ارتباط ویژگی های عملیاتی سازمان با اهداف آن، ميانگين عوامل انتخاب شده به عنوان ارزش هدف برای هر يك از اين عوامل بکار رفته، ارزش هدف برای شاخص ارزش، شاخص برگشت، شاخص واقعگرایی، شاخص وام، برای هر سال عدد كامل است و هميشه انتظار می رود که بيشترین (مقدار) ياشد. بنابراین، ارزش اهداف ۱۰۰ درصد فرض شد. شاخص

شاخصهای جزئی کلیدی	وزن	شاخص	دامنه اعشار
شاخص توسعه فروش	۵	كل توسعه فروش	0-2.5
شاخص استانداردسازی	۵	كل فروش ارزیابی شده	0-2.5
شاخص اسناد	۵	كل تعداد معيارها و استانداردهای جدید	0-3.5
شاخص توسعه سالانه	۵	كل تعداد طرح های توسعه سالانه	0-2.0

وزن و دامنه اعشار برای شاخصهای نهايی جزئی

جدول ۲

شود که الگوی ارایه شده، فرصتی را برای عملیاتی ساختن روابط میان ابعاد کمی و کیفی و بیش از همه بین اقلام گوناگون درونداد و برونداد ایجاد می کند. و این منجر به سنجش کمی و کیفی، هر دو به عنوان وسیله ای برای افزایش بهره وری امور خدماتی می شود. از آنجایی که انواع مختلف خدمات، ابعاد کمی و کیفی متفاوتی دارند، استفاده از این الگو جامع برای سنجش بهره وری توسط همه انواع سازمان های خدماتی، از جمله یانکداری، بیمه، آموزش و پرورش، وغیره امکان پذیر است.

این مقاله کوششی است برای پر کردن شکاف بزرگی که در این زمینه وجود دارد. ویژگی برجسته آن در الگوی ارایه شده برای سنجش بهره وری سازمان های خدماتی است، چرا که مشکلات اندازه گیری بهره وری، از همه جوانب، هم از لحاظ مفهومی و هم از لحاظ الگوسازی بسیارند. به علاوه در موارد بسیاری برآورد ماهیت و مقدار خطای معیارهای اندازه گیری و همچنین وزن اختصاص داده شده به هر یک از این معیارها امکان پذیر نیست. چنین مشکلاتی در اندازه گیری، ممکن است ارزش یافته ها را زیر سوال ببرد. اگر چه اهمیت الگوی پیشنهاد شده ناشی از این حقیقت است که در این الگو تلاش شده علی رغم محدودیت های موجود، به اندازه گیری عوامل غیر قابل اندازه گیری پردازد.

پانویس:

1. Key terminal Factors

2. Sub-Key terminal Factors

3. Multi-Factor Key terminal Paramters

4. Sub Key terminal parameters

مقدار بهره وری شاخص های ایستا

$$PIDI = \sum_{j=n+1}^m W_j \cdot PDI_j / PDITJ$$

$$PI_{DI} = W_1 \cdot P_{D1} / P_{D11} + W_2 \cdot P_{D12} / P_{D12} =$$

$$15 * 0.83 + 15 * 0.75 = 23.70$$

$$PI_{KTP} = PI_{SI} + P_{DI} = 44.9 + 23.70 = 68.6$$

مقدار بهره وری شاخص های کلیدی جزئی نهایی (شاخص های توسعه)

$$PI_{SKT} = \sum_{K=m+1}^n W_k \cdot P_{SKT} = W_6 \cdot P_{SKT1} + W_7 \cdot P_{SKT2} + W_8 \cdot P_{SKT3} + W_9 \cdot P_{SKT4}$$

$$= 5.5 + 3.5 + 6.0 + 3.5 + 18.50$$

$$TPI = PI_{KTP} + PI_{DI} = 68.6 + 18.50 = 87.1$$

شاخص بهره وری کل (TPI) برابر است با ۸۷.۱. اگر چه این مقدار بهره وری، برای این سازمان خوب است، اما فرصتی را در اختیار سازمان قرار می دهد تا مواردی که نیاز به پیشرفت بیشتری را دارند را تشخیص دهد. شاخص های بهره وری برای حوزه های کلیدی نتایج نیز محاسبه شدند، بنابراین برای [مسئولین حوزه های کلیدی مربوطه] این مسئولیت ایجاد می شود که برای بهبود این شاخص ها بیشتر بکوشند.

پافته ها

در این مقاله، یک الگوی چند عاملی برای سنجش بهره وری سازمان های خدماتی ارایه شد. هدف اساسی محاسبه بهره وری ایجاد ظرفیت لازم برای بهبود و پاسخگو ساختن افراد برای وضعیت بهره وری در سازمان آنهاست. مطالعه موردی ارایه شده، نشان داد که چگونه عوامل مختلف از جمله عوامل ایستا، پویا و شاخص های توسعه می توانند برای محاسبه بهره وری کل سازمان بکار گرفته شوند. این الگو (برخلاف هدف گذاری عینی) فاصله میان عملکرد واقعی و کارهایی که انجام آن امکان پذیر است را تشخیص می دهد. در نتیجه ظرفیت لازم برای بهبود، ایجاد می شود. یکی از ویژگی های برجسته این الگو، محاسبه بهره وری از طریق ایجاد اهداف واقع بینانه، در قالب برونداد هدف برونداد نهایی] است. باید خاطرنشان